

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

Austatud Liisa-Ly Pakosta

Justiits- ja digiminister
Justiits- ja digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

21. mail 2026

ARVAMUS

Perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Austatud justiits-ja digiminister proua Liisa-Ly Pakosta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule (edaspidi: **eelnõu**), milline edastati Eesti Advokatuurile arvamuse avaldamiseks 11. mail 2026.

Eesti Advokatuuri perekonnaõiguse komisjon (edaspidi: **komisjon**) toetab osaliselt perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmist eelnõus kavandatud viisil ning esitab käesolevaga eelnõule oma seisukohad ja parandusettepanekud.

Perekonnaseaduse muudatused

1. Abielu lahutamine

Eelnõu seletuskirja kohaselt on eelnõu üheks oluliseks eesmärgiks vähendada kohtute töökoormust seoses abielude lahutamisega. Komisjon toetab muudatusettepanekuid, mis suunavad abikaasasid abielu lahutama eelistatult kohtuväliselt kas perekonnaseisuasutuste või notarite vahendusel. Menetluse lihtsustamiseks on põhjendatud kaotada poolte lepitamise ja isikliku ärakuulamise kohustus kohtus.

PKS § 65 lg 1 plaanitakse täiendada pärast tekstiosa „*abikaasa vastu*” tekstiosaga „*juhul, kui abielu ei saanud lahutada perekonnaseisuasutuses või notari juures.*”

PKS § 65 lg 2 plaanitakse muuta ja sõnastada järgmiselt: „(2) Abielu lahutatakse kohtus, kui perekonnaseisuasutus või notar ei ole abielu lahutanud. Abikaasad peavad enne kohtusse pöördumist tegema kõik selleks, et abielu lahutada kokkuleppel.”

Komisjoni hinnangul tekitab segadust PKS § 65 lg 1 täiendus, kuivõrd ei ole üheselt

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

arusaadav, mida peetakse silmas selle all, et abielu **ei saanud** lahutada perekonnaseisuasutuses või notari juures.

Veelgi enam, PKS § 65 lg 1 täiendus ja PKS § 65 lg 2 esimese lause sõnastus kordavad teineteist, mistõttu teeb komisjon ettepaneku jätta PKS § 65 lg 1 täiendus tegemata, kuivõrd PKS § 65 lg 2 täpsustab, millal kohus abielu lahutab.

PKS § 65 lg 2 teises lauses ei ole üheselt arusaadav, mida kõike peavad abikaasad enne kohtusse pöördumist tegema selleks, et abielu lahutada kokkuleppel ja kuidas seda hinnata.

Õigusselguse huvides teeb komisjon ettepaneku sõnastada PKS § 65 lg 2 järgmiselt:

„Abielu lahutatakse kohtus, kui perekonnaseisuasutus või notar ei ole abielu lahutanud. Abielu lahutamine kohtus on võimalik pärast seda, kui abielu lahutamine abikaasade kokkuleppel perekonnaseisuasutuses või notaris on osutunud võimatuks.“

2. Põlvnemine ja hooldusõigus

Komisjon toetab põlvnemise sätete täiendamist selliselt, et koos põlvnemise tuvastamise hagi lahendamisega otsustab kohus vanema taotlusel hagita asjana ka hooldusõiguse kuuluvuse. Kui põlvnemine on tuvastatud kohtuotsusega, kuulub vanematele ühine hooldusõigus, kui kohus ei ole asja lahendamisel otsustanud hooldusõiguse kuuluvust teisiti. Sätte lisamise tulemusena on kõigile osapooltele arusaadav, et isaduse kohtulikult tuvastamisel kaasneb tuvastatud vanemale hooldusõigus koos seaduses sätestatud õiguste ja kohustustega. Kui vanem soovib ühise hooldusõiguse lõpetada, tuleb tal selleks esitada kohtule vastav avaldus.

Muudatused on olulised, kuivõrd senine kohtupraktika on olnud ebaühtlane ning rahvastikuregister on keeldunud põlvnemise kohtulahendi alusel ühise hooldusõiguse kohta kannete tegemisest.

Komisjon juhib siiski tähelepanu eelnõu seletuskirja vastuolulisele sõnastusele, kuivõrd seletuskirjast ei tulene üheselt, kas hooldusõiguse küsimuse lahendamine põlvnemise tuvastamise menetluses toimub kohtu omal algatusel või üksnes vanema taotluse alusel.

Nimelt, seletuskirja kohaselt: „Seadust täiendatakse praktika lihtsustamise huvides põhimõttega, et kui kohtu kaudu toimub isaduse tuvastamine, otsustab kohus ühtlasi **omal algatuse** põlvnemise tuvastamise hagi lahendamisega ka hagita asjana hooldusõiguse kuuluvuse küsimused, **kui lapsevanem seda taotleb**. Nii ei pea algatama järjekordset täiendavat menetlust pärast isaduse tuvastamist, et selgeks teha hooldusõiguse kuuluvus.“ Õigusselguse huvides vajab seletuskiri

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

täpsustamist.

3. Elatis

PKS § 102 lg 2 täiendatakse pärast sõnu "*Kohus võib mõjuval põhjusel*" sõnadega "*lähtuvalt lapsega seotud kulutuste jaotusest vanemate vahel*". Muudatuse tulemusena oleks sätte sõnastus järgmine: "*Kohus võib mõjuval põhjusel lähtuvalt lapsega seotud kulutuste jaotusest vanemate vahel, vähendada elatist alla käesoleva seaduse § 101 alusel arvutatud elatise summa. Mõjuv põhjus võib olla muu hulgas vanema töövõimetus või olukord, kus vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmise korral käesoleva seaduse §-s 101 sätestatud ulatuses osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.*"

Kavandatav täiendus "*lähtuvalt lapsega seotud kulutuste jaotusest vanemate vahel*" ei haaku piisavalt selgelt normi ülejäänud sõnastuse ega regulatsiooni loogikaga. Nimelt järgnev lause sätestab: "*Mõjuv põhjus võib olla muu hulgas vanema töövõimetus või olukord, kus vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmise korral käesoleva seaduse §-s 101 sätestatud ulatuses osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.*"

Lõike põhisisu puudutab olukordi, kus elatise vähendamise aluseks on eelkõige ülalpidamiskohustustlase maksevõime või teiste ülalpeetavate laste huvide kaitse, mida kinnitavad ka toodud näited mõjuvatest põhjustest, nagu vanema töövõimetus või teise lapse olemasolu. Lisatav sõnastus viitab aga teistsugusele asjaolude ringile ehk lapsega seotud kulutuste tegelikule jaotusele vanemate vahel.

Tegemist ei ole olemuslikult sama asjaoluga nagu vanema töövõimetus või teiste laste ülalpidamiskohustus, mistõttu jääb ebaselgeks, kas lapsega seotud kulutuste jaotus vanemate vahel peab olema iseseisev elatise vähendamise alus, kas see peab seonduma üksnes vanema maksevõime hindamisega või soovitakse sellega üksnes suunata kohtu kaalutusõigust üldisemalt. Praegune sõnastus võib seetõttu tekitada tõlgendamisraskusi, kuna lisatud täpsustus ei sobitu loogiliselt järgneva näitliku loeteluga mõjuvatest põhjustest. Õigusselguse huvides tuleks kaaluda nimetatud täpsustuse sõnastamist eraldi lausena või selle sidumist selgemalt kohtu üldise kaalutusõigusega, mitte mõjuva põhjuse näidetega.

Veelgi enam, kui elatise vähendamise aluseks saab olema ka lapsega seotud kulutuste jaotus vanemate vahel, läheb see esiteks vastuollu PKS § 100 lg-ga 1, mille kohaselt ülalpidamist antakse üldjuhul raha perioodilise maksimisega (edaspidi *elatis*) ja ainult erandjuhtudel saab kohustatud isik mõjuva põhjuse olemasolul nõuda, et tal võimaldataks anda ülalpidamist muul viisil, ja teiseks võib see kaasa tuua olukorra, kus vanem, kes elab lapsega koos ja kannab suuremas ulatuses lapse kulusid, jääbki neid suuremas ulatuses kandma. Seevastu vanem, kes ei ole osalenud lapse kasvatamises ja ülalpidamises piisavalt, saab tasuda elatist miinimumist väiksemas ulatuses. Eeltoodud kulude jaotus vanemate vahel kaldub ebamõistlikult ja põhjendamatult kõrvale vanemate võrdsuse põhimõttest.

PKS § 102 lg 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "*Kohus võib elatise välja mõista käesoleva seaduse § 101 alusel arvutatud summaga võrreldes suuremas summas lisaks § 99-s toodud alustele ka lähtuvalt lapse erivajadustest.*"

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

Komisjon ei toeta muudatust, millega soovitakse kaotada kohtu diskretsiooniõigus elatise määramisel. Eelnõu seletuskirjas on küll viidatud elatise arvutamise automatiseerimisele, kuid paraku puuduvad selle kohta täiendavad andmed. Seetõttu ei ole komisjonil võimalik hinnata, kas vastav süsteem oleks põhjendatud, vajalik ja kooskõlas lapse parimate huvidega.

Komisjon on seisukohal, et kohtu diskretsiooniõigus on elatise määramisel oluline. Olukorras, kus vanemate sissetulekud ja varaline võimekus on erinev, tuleb elatise määramisel lapse huvidest lähtuvalt vastavaid asjaolusid arvesse võtta. Võib tekkida oht, et uus standardiseeritud arvutusmudel ei võimalda piisavalt paindlikult tagada lapse õigust osa saada vanemate tegelikust elustandardist. Kui ühel vanemal on oluliselt suurem sissetulek, tuleks sellega ka elatise määramisel arvestada ja suurem elatis lapse huvidest lähtuvalt vanemalt välja mõista. Lapse erivajadus on ainult üks asjaolu, millest elatise suuruse määramisel tuleks lähtuda.

Küsitav on, kuivõrd võimaldab vanemate senise kulude jaotuse arvestamine alati adekvaatselt hinnata lapse tegelikke vajadusi. Praktikas võib senine kulude jaotus olla kujunenud olukorras, kus lapsega koos elaval vanemal ei ole olnud võimalik lapse vajadusi täiel määral katta just teise vanema ebapiisava ülalpidamise tõttu. Sellisel juhul ei pruugi varasem kulukäitumine kajastada lapse tegelikke vajadusi, vaid hoopis perekonna piiratud majanduslikke võimalusi.

4. Suhtluskord

PKS § 143 lg 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „*Kolmandal isikul on õigus nõuda avalduse alusel hagita menetluses lapsega suhtlemise korra kindlaks määramist.*”

PKS § 143 täiendatakse lg-tega 4¹ ja 4² järgmises sõnastuses: „*Kohus võib lapse huvides lubada kolmandal isikul lapsega suhelda, keelata tal lapsega suhtlemise või seda piirata. Kohus võib asjassepuutuvalle isikule panna kohustuse hoiduda tegevustest, mis kahjustab lapse suhet vanemaga või raskendab lapse kasvatamist.*”;

Komisjoni hinnangul riivab kavandatav muudatus põhjendamatult ja ebaproportsionaalselt perekonnanautonoomiast tulenevaid vanemate õiguseid.

PS § 27 kohaselt on perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all ning vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Seadus sätestab vanemate ja laste kaitse.

PS § 11 kohaselt õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.

Suhtlemisõiguse osas kolmandal isikul nõudeõiguse tekkimine piirab oluliselt vanema õigust otsustada oma lapse kasvatamise ja hoolitsemise üle. Kolmanda isiku suhtlemisõiguse saab tekkida üsknes vanema õiguste piiramise arvelt (ajal, mil suhtlemiskorra järgi viibib laps kolmanda isikuga, on vanema õigus last välja nõuda

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

piiratud).

Eelnõu seletuskirja kohaselt soovitakse viidatud seadusemuudatusega lahendada kahte võimalikku probleemi: vanavanemad maksavad näiteks elatist, aga lapselapsega suhtlus on piiratud või laiemalt ei võimaldata vanavanematel oma lapselapsega suhelda.

Probleemi püstitus on pinnapealne, kuna sisaldab eeldust, et vanavanematega suhtlus on igal juhul lapse huvides. Ei saa asuda ka seisukohale, et asenduskohustusena elatise tasumine vanavanema poolt peaks andma vanavanematele automaatse õiguse lapsega suhtlemiseks. Kehtiva PKS § 96 teise lause kohaselt ei mõjuta vanema ülalpidamiskohustust muudatused hooldusõiguses. Seega isegi olukorras, kus vanemal on nii suhtlusõigus kui hooldusõigus piiratud, ei vabane ta ülalpidamiskohustusest- ülalpidamiskohustus ei ole seotud muude õigustega lapse suhtes. Seetõttu ei ole võimalik asuda seisukohale, et vanavanemate asenduskohustusena tasutav elatis peaks iseenesest andma vanavanematele lapse suhtes täiendavaid õiguseid nagu näiteks suhtlemisõigus.

Kohtumenetluses suhtlemiskorra nõude maksmapanek on ettenähtavalt seotud üksnes olukorraga, kus lapse vanemate ja kolmanda isiku vahel on vaidlus selles osas, kas lapse huvides on selle konkreetse kolmanda isikuga suhelda. Kuna lapse kasvatamise õigus hõlmab ühtlasi ka õigust kujundada lapse identiteeti, mis kujuneb muuhulgas lapse kasvukeskkona abil, siis on komisjoni hinnagul vanema otsustusõigus selle küsimuses suurema kaaluga, kui kolmanda isiku soov lapsega suhelda. Ei saa asuda seisukohale, et kohus suudab lapse elu puudutavas ja pikaajases mõjutavas küsimuses vanematest paremini tuvastada lapse huvi kolmanda isiku suhtlemisõigusega seoses.

Samuti loob mõiste "kolmandad isikud" piiramatult laia isikute ringi, kuhu ei kuulu mitte ainult vanavanemad, vaid kõik lapsega suhtlemisest huvitatud isikud, kes võivad lapsega suhtlemisnõude esitada. Perekonnaautonoomia piiramine igapäevase suhtlemisega lapsega suhtlemise küsimuses ei ole proportsionaalne meede ega ole lapse huvides.

5. Lapsendamine

PKS § 164 täiendatakse lg-ga 1¹ järgmises sõnastuses: „*Lapsendamissaladus ei piira lapsendatu enda õigust teada oma päritolu. Lapsendaja on kohustatud alaealist lapsendatut teavitama lapsendamise faktist lapse nõudmisel, arvestades lapse arengutaset ja arusaamisvõimet.*”

Komisjon toetab eelnõuga kavandatud muudatust, mille kohaselt on lapsendatul õigus teada oma päritolu. Küll aga ei ole põhjendatud siduda lapsendamise faktist teavitamist lapse nõudmisega. Kui vanemal ei ole ilma lapse nõudmiseta kohustust last lapsendamisest teavitada, siis kuidas peaks lapsendatu üldse oma lapsendatusest teada saama.

PKS § 164 täiendatakse lg-ga 1³ järgmises sõnastuses: „*Täisealisel lapsel on õigus saada Sotsiaalkindlustusametilt oma bioloogiliste vanemate nimed, isikukoodid ja*

EESTI ADVOKATUUR

PEREKONNAÕIGUSE KOMISJON

kontaktandmed ning selle olemasolul kirja või muu teate bioloogiliselt vanemalt või hooldajalt."

Olukorras, kus alaealist last lapsendamise faktist ei teavitata, puudub sättel igasugune mõte, sest millisel viisil peaks täisealine lapsendatu saama üldse infot selle kohta, et ta on lapsendatud. Kuivõrd muudatuse eesmärgiks on igal juhul tagada, et lapsendatu saaks teavet lapsendamise faktist, tuleks säte sõnastada selliselt, et lapsendajal oleks igal juhul kohustus lapsendamisest last teavitada hiljemalt lapse täisealiseks saamisel.

Eeltoodust tulenevalt, teeb komisjon ettepaneku muuta PKS § 164 lg 1¹ sõnastust järgmiselt:

*„Lapsendamissaladus ei piira lapsendatu enda õigust teada oma päritolu. Lapsendaja on kohustatud lapsendatut teavitama lapsendamise faktist, arvestades lapse arengutaset ja arusaamisvõimet, **hiljemalt lapsendatu täisealiseks saamisel.**“*

Perekonnaseisutoimingute seaduse muudatused

Perekonnaseisutoimingute seaduse § 29 täiendatakse lg-ga 3 järgmises sõnastuses: *„Kui kohus tuvastab isaduse, kantakse rahvastikuregistrisse andmed lapse hooldusõiguse kohta vastavalt kohtulahendis märgitule.“*

Kuivõrd põlvnemise tuvastamisega kaasneb tuvastatud vanemale automaatselt hooldusõigus, ei peaks rahvastikuregistrisse hooldusõiguse andmete kandmine olema enam sõltuv sellest, kas kohtulahendis on hooldusõiguse kuuluvus selgesõnaliselt märgitud või mitte. Kui isadus on kohtu kaudu tuvastatud, tuleb rahvastikuregistrisse ühine hooldusõigus kanda, välja arvatud juhul, kui kohus on teinud lahendi ühise hooldusõiguse lõpetamise kohta.

Komisjon teeb ettepaneku sõnastada perekonnaseisutoimingute seaduse § 29 lg 3 järgmiselt:

„Kui kohus tuvastab isaduse, kantakse rahvastikuregistrisse andmed lapse ühise hooldusõiguse kohta, kui kohtulahendis ei ole märgitud teisiti.“

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Orav

Eesti Advokatuuri perekonnaõiguse komisjoni esimees